

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Analýza komunistického režimu v Kambodži v komparaci s Laosem a Vietnamem

Bakalářská práce

Autor:	Barbora Fialová
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Forma studia:	prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Stanislav Myšička Ph. D.

Hradec Králové 2017

Zadání bakalářské práce

Autor:	Barbora Fialová
Studium:	F14BP0221
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	Analýza komunistického režimu v Kambodži v komparaci s Laosem a Vietnamem
Název bakalářské práce AJ:	Analysis of the communist regime in Cambodia in comparison with Laos and Vietnam

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřuje na analýzu hlavních znaků komunismu v Kambodži v letech 1975-1979 dle teorií o totalitarismu. To celé je následně komparováno s komunistickými režimy ve Vietnamu a Laosu v téže době. První část práce důsledně mapuje hlavní znaky komunistického režimu v Kambodži v době působení komunistické organizace Rudých Khmerů. V druhé části jsou pak zanalyzovány prvky komunismu v téže době v sousedních zemích tj. ve Vietnamu a Laosu. Ve třetí části práce jsou komparovány jednotlivé znaky komunismu ve zmiňovaných zemích a uvedeny možné příčiny různorodosti projevů, působení a dopadků komunismu na jednotlivé klíčové prvky politiky státu. V závěru pak díky předchozí analýze a srovnání docházíme k možným vysvětlením rozmanitosti působení komunismu ve výše uvedených státech jihovýchodní Asie.

Balík, Stanislav a Michal Kubát. 2004. Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů. 1. vyd. Praha: Dokořán. Friedrich, J. Carl; Brzezinski, K. Zbigniew. 1966. Totalitarian dictatorship & autocracy, Frederick A. Praeger, New York. Hloušek, Vít a Lubomír Kopeček. 2003. Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie. 1. vyd. V Brně: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav. Hlavatá, Lucie. 2008. Dějiny Vietnamu. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Kuehnelt-Leddihn, Erik von. 2010. Levicové smýšlení: [od de Sada a Marxe k Hitlerovi a Pol Potovi]. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. Mabbett, Ian a David Chandler. 2000. Khmerové. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Nožina, Miroslav. 2007. Dějiny Kambodže. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Nožina, Miroslav. 2010. Dějiny Laosu. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Mullerová, Petra. 2004. Vietnam. 1. vyd. Praha: Libri. ROTTMAN, Gordon L. 2008. Bojovníci Vietkongu. Vyd. 1. Brno: Computer Press. Řichová, Blanka. 2000. Přehled moderních politologických teorií. Praha: Portál. Short, Phillip. 2005. Pol Pot: historie zlého snu. 1. české vyd. Praha: BB art. Syruček, Milan. 2007. V zajetí džungle: nejdelsí válka 20. století. 1. vyd. Praha: Epocha. Zelenda, Jiří. 2009. Kambodža. 1. vyd. Praha: Libri. Zelenda, Jiří. 2012. Laos. 1. vyd. Praha: Libri.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.9.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 29. 6. 2017

.....
Barbora Fialová

Anotace

Fialová, Barbora. 2017. *Analýza komunistického režimu v Kambodži v komparaci s Laosem a Vietnamem*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie, Bakalářská práce.

Cílem bakalářské práce je analýza a následná komparace komunistického režimu v zemích jihovýchodní Asie – Kambodži, Laosu a Vietnamu. Použitá teorie totalitarismu Carla Joachima Friedricha a Zbigniewa Brzezinského je nejdříve v teoretické části práci důsledně popsána. Následuje i popis vývoje dějin ve výše zmíněných zemích pro uvedení čtenáře do problematiky a nastínění základních milníků, jež vedly k nástupu komunistického režimu. V praktické části je aplikována šestibodová teorie totalitarismu na jednotlivé země a pomocí kvalitativního zkoumání, tak docházíme k odpovědi na stanovenou výzkumnou otázku, zda došlo v některé z těchto zemí úplnému naplnění kritérii teorie totalitarismu a jaké proměnné k tomu vedly.

Klíčová slova

Totalitarismus, Komunismus, Kambodža, Laos, Vietnam

Annotation

Fialová, Barbora. 2017. Analysis of the communist regime in Cambodia in comparison with Laos and Vietnam. Hradec Kralove: University of Hradec Králové. Philosophical faculty, Department of Political science, Bachelor thesis.

The main issue of the bachelor thesis is to analyze and then compare the Communist regime in Southeast Asia especially in Cambodia, Laos and Vietnam in 1975-1979. The theory of totalitarianism used by Carl Joachim Friedrich and Zbigniew Brzezinski is firstly described in the theoretical part. The following part is a description of history in the above-mentioned countries for bringing the reader into the subject and outlining the basic milestones that led to the Communist regime. In the practical part, six-point theory of totalitarianism is applied to individual countries and qualitatively scaling, so we come to the question of whether we are finding out complete fulfillment of the theory of totalitarianism at least in one of these countries and which variables have to lead to this.

Key words

Totalitarianism, Communism, Cambodia, Laos, Vietnam

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala Mgr. Stanislavu Myšíčkovi Ph. D. za odborné vedení bakalářské práce, poskytnutí cenných rad, jeho trpělivost, vstřícnost a velkorysost.

Seznam zkratek

ANGKAR	Tajná organizace Rudých Khmerů
ASEAN	Sdružení národů jihovýchodní Asie
CIA	Ústřední zpravodajská služba Spojených států amerických
ČSL	Československo
ICP	Indočínská komunistická strana
LLDR	Laoská lidově demokratická republika
LRSK	Lidová revoluční strana Laosu
KGB	Výbor státní bezpečnosti SSSR
KSK	Komunistická strana Kambodži
OSN	Organizace spojených národů
UNTAC	Mírová mise OSN působící v Kambodži
USA	Spojené státy americké
VDR	Vietnamská demokratická republika
VIETCONG	Národní fronta osvobození Jižního Vietnamu
VSR	Vietnamská socialistická republika
S-21	Tuol Sleng, kambodžská věznice
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik

Obsah

Úvod	10
Výzkumné cíle a metoda zkoumání	11
Struktura práce	12
1. Totalitarismus – vymezení pojmu	13
1.1 Charakteristika totalitarismu C. J. Friedricha a Z. Brzezinského	14
2. Historie Kambodži, Laosu a Vietnamu od roku 1945.....	17
2.1 Kambodža po roce 1945.....	17
2.1.1 Demokratická Kampučie 1975-1979	20
2.2 Laos po roce 1945	23
2.3 Historie Vietnamu po roce 1945	27
3. Aplikace teorie totalitarismu na případ Kambodži	30
3.1 Oficiální ideologie.....	30
3.2 Jediná masová strana.....	32
3.3 Monopol na kontrolu armády.....	33
3.4 Kontrola prostředků masové komunikace.....	34
3.5 Systém fyzické a psychické kontroly společnosti.....	34
3.6 Kontrola ekonomiky a centrální řízení.....	35
4. Aplikace teorie totalitarismu na případ Laosu.....	36
4.1 Oficiální ideologie.....	36
4.2 Jediná masová strana.....	37
4.3 Monopol na kontrolu armády.....	38
4.4 Kontrola prostředků masové komunikace.....	39
4.5 Systém fyzické a psychické kontroly společnosti.....	40
4.6 Kontrola ekonomiky a centrální řízení.....	41
5. Aplikace teorie totalitarismu na případ Vietnamu	42
5.1 Oficiální ideologie.....	42
5.2 Jediná masová strana.....	42
5.3 Monopol na kontrolu armády.....	43
5.4 Kontrola prostředků masové komunikace.....	44
5.5 Systém fyzické a psychické kontroly společnosti.....	44

5.6	Kontrola ekonomiky a centrální řízení.....	45
6.	Naplnění definice totalitarismu	46
Závěr	.....	48
Prameny a literatura	.....	49
	Prameny.....	49
	Literatura.....	50

Úvod

V oblasti jihovýchodní Asie se setkáváme s majoritním počtem zemí, které postihl vliv komunismu. Řadíme sem například Filipíny, Indonésii, Kambodžu, Laos, Malajsii, Myanmar, Thajsko či Vietnam. V každé zemi se vliv komunismu projevil jinak. Ať už vyústěním v občanskou válku, svržením prezidenta a nastolením tuhého režimu nebo se jej podařilo postavit mimo zákon dříve, než se mu podařilo expandovat a získat si vliv na celém území dané země, jako to bylo například v Malajsii. Pro svou práci jsem si vybrala příklad kambodžského, laoského a vietnamského komunismu v letech 1975-1979. Proč právě tyto tři země?

Komunistický režim, který byl nastolen v Kambodži roku 1975, je typický svým působením Rudých Khmerů v čele s vůdcem Pol Potem.¹ Toto téma si jistě zaslouží pozornost. Právě zde byl nastolen komunismus ve své nejhorší podobě. Než se k moci dostal Pol Pot, byla Kambodža sužována pětiletou občanskou válkou. Komunističtí Rudí Khmerové porazili tehdejšího kambodžského prezidenta Lon Nola, a tak se dostali do čela Kambodže. Nastal čtyřletý teror plný represí, násilí, čistek, zatýkání či vyvražďování. Pol Pot tak můžeme označit jako jednoho nejkrutějších vůdců komunistického režimu.

Oproti tomu komunismus ve Vietnamu je úzce spjatý s osobou Ho čí Mina. Komunistický režim se zde vytvářel průběžně. Značným historickým mezníkem pak byla 60. léta, kdy jednotky USA působily na území Jižního Vietnamu při snaze najít řešení v konfliktu mezi Severním a Jižním Vietnamem. Tyto jednotky se definitivně stahují až v roce 1975 a Severní Vietnam ovládá zbytek země. Dochází ke sjednocení obou částí a do čela se dostává Komunistická strana Vietnamu.

---

¹ Celým jménem Saloth Sar. Jméno Pol Pot přijal roku 1976, až po totálním vítězství strany Rudých Khmerů, do té doby si úzkostlivě střežil svou anonymitu (Nožina 2007: 234-235).

Situace v Laosu byla ovlivněna třemi rovinami konfliktů, které jsou souhrnně označovány jako občanská válka. Na konci 60. let došlo k eskalaci konfliktů a bombardování území americkými letovými jednotkami, což si bohužel vyžádalo tisíce mrtvých. Po zklidnění situace byla nová koaliční vláda velmi nestabilní, čehož využila komunistická strana – Lidová revoluční strana Laosu. V roce 1975 se stává politickým hegemonem a její nadvláda v Laosu trvá až do dnešních dní.

Pro analýzu a následné komparování jsem si vybrala tyto tři země z důvodu nejen geografické, ale i historické a komunistické blízkosti. Zároveň toto komparační téma nebylo prozatím ve větší míře prozkoumáno. Proto bych ráda přišla s výzkumem, který je inovativní a zároveň obohatí čtenáře o nový pohled na problematiku komunismu v jihovýchodní Asii.

Výzkumné cíle a metoda zkoumání

Cílem práce je aplikace teorie Carla Joachima Friedricha a Zbigniewa Brzezinského², kteří ve své knize *Totalitarian dictatorship & autocracy* popsali základní kritéria naplňující podstatu totalitních režimů. Celkově tak rozlišují šest charakteristik totalitního režimu.³ Mezi hlavní body tito autoři řadí: působnost prakticky absolutního monopolu na kontrolu všech prostředků ozbrojené moci; oficiální ideologii režimu, která musí být akceptována a přijímána všemi členy v dané společnosti; existenci dokonalého systému fyzické i psychologické kontroly společnosti; téměř naprostou kontrolu prostředků masové komunikace; existenci a působení jediné masové politické strany v čele s ústředním vůdcem (Říchová 2000: 228-229).

---

² Zbigniew Brzezinski působil v letech 1977-1981 mimo jiné i jako bezpečností poradce amerického prezidenta Jimmyho Cartera. V roce 1980 v rozhovoru prohlásil, že nepřímo podporoval Polpotuv režim, a to podporou Číny (The New York Times 1998).

³ Tato šestibodová definice je v praxi dodnes přijímána jako základní podstata pro veškeré další výzkumy totalitarismu (Říchová 2000: 228).

Práce si klade za úkol zanalyzovat, do jaké míry bylo těchto šest bodů naplněno právě v případě Kambodži, Laosu a Vietnamu. Každý jednotlivý bod teorie je podroben analýze. Stěžejní literaturou pro uvedení do problematiky totalitarismu bude kniha *Přehled moderních politologických teorií* od Blanky Říhové a *Teorie a praxe nedemokratických režimů* autorů Stanislava Balíka a Michala Kubáta, které nám pomohou objasnit teorii totalitarismu Carla Joachima Friedricha a Zbigniewa Brzezinského. Pro historicko-teoretickou část je čerpáno zejména z knih od Miroslava Nožiny tj. *Dějiny Kambodže a Dějiny Laosu*. Historii Vietnamu popsala Petra Müllerová v knize *Vietnam – stručná historie státu*. Pro teoretickou část je čerpáno zejména z díla *Vietnam Under Communism 1975-1982* od autora Van Canh Nyuyena, pro případ Kambodže *Pol Pot: historie zlého snu* od Philipa Shorta a v případě Laosu kniha Granta Evanse – *A short history of Laos*.

Na základě prozkoumaného textu a jeho aplikaci na teorii totalitarismu pak práce odpovídá na stanovenou výzkumnou otázku. “Došlo v uvedených zemích k absolutnímu naplnění teorie o totalitárním režimu podle Carla Joachima Friedricha a Zbigniewa Brzezinského? Jaké proměnné vedly k tomu, že kambodžská verze totalitního státu nabyla takových rozměrů, přičemž ve Vietnamu a Laosu probíhal přechod k totalitnímu státu poklidněji?”

Struktura práce

Práce se dělí na teoretickou a analytickou část. V první teoretické části se věnuji historickému exkurzu a problematice nastolení komunismu v Kambodži, Laosu a Vietnamu. Popisují jednotlivé vnější i vnitřní faktory, které zapříčinily rozmach komunistického režimu v těchto oblastech. Druhá teoretická část práce je věnována šestibodové teorii totalitárních režimů. Objasňuje jednotlivé body, které jsou poté aplikovány v praktické části. Ve třetí, čtvrté a páté části pak nalezneme praktickou analýzu jednotlivých bodů. Šestá část je poté věnována shrnutí a komparaci obou zemí, z které vyplyne odpověď na stanovenou výzkumnou otázku.

1 Totalitarismus – vymezení pojmu

Pokud se zaměříme na definici samotného pojmu totalitarismus či totalitní stát, je nutné brát v potaz především jazykový základ samotného pojmu, politické okolnosti, které vedly k rozšíření pojmu ve společnosti v dané zemi a zároveň neopomenout ani obsahové základ pojmu.

Totalitarismus či totalitní stát jsou pojmy, které jsou v politologii zatíženy značným množstvím kontroverzí. Například samotná historie vzniku těchto konceptů je velmi zajímavá, ale bývá opředena nejrůznějšími dezinterpretacemi či aplikačními omyly. Tím je i fakt, že původ slova totalitarismus má kořeny v Itálii, nicméně řada autorů jako je např. Giovanni Sartori, jej za totalitní režim nepovažuje a označuje jej za autoritativní. Dalším interpretačním milníkem je přisuzování vzniku pojmu Giovanni Gentilemu. Ten však změnil pojem na jeho charakteristické pozitivní vnímání. Nicméně jako první, kteří pojem použili, můžeme označit italské protifašistické novináře a politika Giovanni Amendolu, který takto označil Itálii. Hlavní principy viděl v odebrání politických práv menšinám a zároveň odstranění základů demokracie (Balík, Kubát 2012: 22-44).

Z historického hlediska jsou tyto pojmy nejčastěji spojovány s nacismem a komunismem. Dokonce ani zde političtí filozofové či historikové nedošli ke konsenzu. První skupina odborníků Karl R. Popper či Vladimír Čermák tvrdila, že totalitarismus je rys, který je bytostně vlastní lidské povaze, a to již od počátku dějin. Druhá skupina pak označuje totalitarismus jako novodobý pojem - například český badatel Petr Fidelius. Nutno však podotknout, že v definování toho konceptu převažuje spíše pojetí druhé skupiny, a to modernistické. K pochopení pojmu neexistuje jedna daná definice (Balík, Kubát 2012: 22-44).

1.1 Charakteristika totalitarismu Carla Joachima Friedricha a Zbigniewa Brzezinského

Teorie použitá v této práci zahrnuje syntézu práce německého politologa Carla Joachima Friedricha a polsko-amerického politologa Zbigniewa Brzezinského. Šlo o první výrazný pokus vymezit do té doby nejasný pojem totalitarismu. Stali se tak nejvlivnějšími autory krátce po 2. světové válce. Oba američtí politologové sloučili svou teorii právě díky faktu, že pochází ze zemí, které měly zkušenost s totalitními režimy (Balík, Kubát 2012: 43).

Studie Carla Joachima Friedricha z roku 1954 *The Unique Character in Totalitarian Society* bývá v politologické literatuře vnímána jako základní kámen pro vymezení koncepce totalitarismu. Autor se zde pokusil o vymezení tohoto pojmu jako jedinečné formy politické vlády a zároveň vymezil i jednotlivé rysy totalitarismu. Právě on uvedl pět bodů, kterými se vyznačoval tento režim a který pak ve spolupráci se Zbigniewem Brzezinským rozšířili o šestý bod. Základní rysy tedy dle C. J. Friedricha spočívaly v: oficiální ideologii; existenci jediné masové politické strany v zemi, monopolní kontrole všech prostředků ozbrojené moci; dále existence policie, která má psychologickou i fyzickou kontrolu nad společností a pátým bodem je absolutní kontrola masových prostředků (Říchová 2014: 228).

V roce 1956 se tedy ve spolupráci se Zbigniewem Brzezinským rozšiřuje teorie o další bod, čímž je centrální řízení ekonomiky a její kontrola. V pozdějších letech se k této definici připojovaly ještě další body, a v to návaznosti na to, jak se po roce 1953 měnily režimy v zemích sovětského bloku. Nicméně tyto změny na celkový koncept ve výsledku neměly žádný vliv, jelikož nedosáhly takové úrovně, aby bylo možné uvažovat o změně konceptu jako takovém, a tak se zachovala šestibodová teorie z roku 1956 (Říchová 2014: 229).

Koncept Carla Friedricha Joachima a Zbigniewa Brzezinského je přes kontroverze chápán jako základ všech dalších výzkumu na poli totalitních

režimů. Kritika spočívá především v šestém bodě, a to v rámci ekonomiky nacistického Německa, kde nad ní stát neměl absolutní kontrolu. Těchto výsledných šest bodů uvedených ve společné práci obou politologů *Totalitarian Dictatorship and Autocracy* (1956) má tedy následující podobu:

1) Existence oficiální ideologie uvnitř režimu, která musí být akceptována a zároveň i přijímána všemi členy v dané společnosti. Tato ideologie je pak používána vládnoucími vrstvami k legitimizaci svých nároku na vykonávání politické moci.

2) Existence jediné masové politické strany v čele s ústředním vůdcem. Tato politická strana ovládá veškerý politický i společenský život uvnitř režimu. Dále se tato strana zpravidla vyznačuje hierarchickým uspořádáním. Zároveň má nadřazené postavení nad státní byrokracií nebo je s ní alespoň znatelně propojena. Ani v totalitním režimu nechybí státní orgány. Ty jsou však pouhou „zástěrkou“ pro snadnější legitimizaci systému. Skutečná moc tedy nespadá do rukou prezidenta, vlády nebo parlamentu, tak jak to máme v parlamentních, semiprezidentských či prezidentských systémech. Skutečná moc je v rukou lídra strany, tedy v totalitním státě – prvního či generálního tajemníka strany. Kompetence vlády má de facto v rukou ústřední výbor. Struktura ústředního výboru se kryje se strukturou vlády. Spočívá tedy v existenci jednotlivých resortů. Uvnitř ústředního výboru je pak každý jednotlivý ministr přímo podřízený odborům strany, pokud tedy nenabývá přímo funkce vedoucího či tajemníka strany. Ministerstva tak fungují jako vykonavatel rozhodnutí nejvyššího orgánu strany. To samé platí i v rámci fungování justice. Ta stejně jako ostatní státní orgány není nezávislá. Rozhodování v otázkách práva a spravedlnosti spadá pod kompetence strany a je tedy zcela podřízeno stranickým zájmům.

3) Působnost absolutního monopolu, který je zcela v kompetenci vládce nebo politické strany. Tento monopol je určen ke kontrole všech prostředků ozbrojené

moci, tedy armády, kde je tato kontrola prováděna buďto politickou stranou nebo byrokracií, která je policii podřízena. Celkově to tak znamenalo úzké personální propojení armády, především tedy těch nejvyšších činitelů s hierarchií vládnoucí masové politické strany. Na nižší úrovni, tedy mezi důstojníky a poddůstojníky, to znamenalo nejen pasivní loajalitu k nejvyšším armádním kruhům, ale i vědomou oddanost politické straně a zároveň jejím cílům.

4) Působnost absolutní kontroly prostředků masové komunikace, tedy tisku, rozhlasu, televize, ale i veškeré knižní produkce. Přičemž tyto jednotlivé složky jsou kontrolovány pomocí stejných principů, jakými je v totalitní režimu kontrolována armáda.

5) Dokonalý systém fyzického i psychologického dohledu nad společností, tak i její kontroly. Tato kontrola je vykonávána v rámci působení tajné policie, a to za využití teroristických postupů. Tato tajná policie bývá vnímána jako jedna ze složek v zemi, která má nejvyšší vliv. Často se tak muž v jejím čele stává druhou nejmocnější osobou režimu.

6) Kontrola ekonomiky a státního řízení. Hospodářství v totalitním státě spadá pod centrální řízení a plánování státu. Zároveň i veškerá ekonomika bývá striktně kontrolována (Friedrich, Brzezinski 1965: 15-30).

Z tohoto šestibodového konceptu později čerpá řada dalších autorů definic totalitarismu, jako jím je například i Z. Mlynář. Ten ve svém díle *Krise v sovětských systémech od Stalina ke Gorbačovovi* z roku 1991 uvádí osm modifikovaných základních bodů, tj. že v totalitním státě dochází k absolutnímu splynutí politické i ekonomické moci; jednotlivé společenské skupiny jsou závislé na politické moci, co se týče sociálního postavení; rozhodovací procesy ve straně jsou centralizovány; totalitní stát neposkytuje zpětnou vazbu pro společnost, slouží k vykonávání rozhodnutí přijatých z centra politické moci; teror ze strany policie slouží jako nástroj, který zabezpečuje hospodářské,

politické či sociální vztahy v systému; dochází ke zmanipulování společnosti za pomoci absolutní informační izolace, jako je například cenzura nebo zákaz svobodného shromažďování; způsob myšlení společnosti je nastavován ze strany monopolní ideologie; všeobecné přesvědčení o nadřazeném postavení právě tohoto politického systému (Říchová 2014: 229-230).

2 Historie Kambodži, Laosu a Vietnamu od roku 1945

Tyto tři sousedící země jihovýchodní Asie se navzájem v průřezu historií ovlivňovaly velmi často ať už formou menších či větších konfliktů nebo vzájemné spolupráce v různých oblastech. Bakalářská práce se však zabývá pohledem do 2. poloviny 20. století s důrazem na působnost komunistického režimu. Proto se v níže uvedených podkapitolách věnuji popisu historických aspektů, které vedly k uchopení moci komunistů, jejich setrvání či sesazení z role politického a společenského hegemona.

2.1 Kambodža po roce 1945

Po 2. světové válce převládaly v Kambodži tendence Francie získat si politický vliv prostřednictvím nově založené Demokratické strany. Zároveň však probíhal ozbrojený odpor proti nadvládě Francie. Tato strana vyhrála volby v letech 1946, 1947 a 1951 a získala si tak většinu v Ústavodárném shromáždění. Nová ústava z roku 1946 pak byla konsenzem odkazujícím na Ústavu francouzské čtvrté republiky. Král Sihanuk přesto, že tato ústava dávala nově větší pravomoci Národnímu shromáždění než králi, s takto vypracovaným novým textem souhlasil v naději nových demokratických reforem. Tyto demokratické vlády se věnovaly spíše vyjednávání s Francií, než ozbrojeným bojům proti francouzské nadvládě jako to bylo ve Vietnamu. Koncem 40. let se

na vietnamsko-kambodžských hranicích začíná šířit vliv vietnamských komunistů. V roce 1951 zakládají Vietnamci separátní Kambodžskou stranu, která má podporovat vietnamský boj proti Francii na území Kambodže. V průběhu francouzské války v Indočíně, se stal Sihanuk radikálnějším. Jeho pozice byla značně posilována protidemokratickými francouzskými ale i khmerskými poradci. V roce 1952 rozpouští vládu Demokratické strany a až do získání kambodžské nezávislosti ruší činnost Národního shromáždění, což znamenalo konec politického pluralismu pro Kambodžu. Koncem roku 1953 se Kambodža stává formálně nezávislým státem. V roce 1955 Sihanuk abdikuje a do čela země se dostává jeho otec Norodom Suramarit. Krátce na to Sihanuk zakládá politické hnutí Sangkum Reastr Niyum (Lidové socialistické společenství), které ve volbách 1955 získalo všechna křesla. Toto hnutí uspělo i v následujících dvou volbách a to v roce 1958 a 1962. Právě období suverenity tohoto období, často označované jako Sihanukova éra (Mabbett, Chandler 1995: 218-220).

Toto období se vyznačovalo nejen vysokou politickou stabilitou, ale i hospodářským rozvojem Kambodži. V zahraničních věcech se Kambodža zaměřovala na neutrální politiku. Především se to projevilo ve snaze o získání zahraniční pomoci a hlavně udržení nezávislosti Kambodži vůči jejím sousedům, kteří byli zaměřeni silně proamericky, tedy vůči Thajsku a jižnímu Vietnamu. Touto politikou se Kambodža dostala do spojení s komunistickou Čínou. Sám Sihanuk nazýval svůj režim „budhistickým socialismem“ a tvrdil, že díky tomu se z Kambodži nikdy nestane kapitalistický či socialistický stát (Mabbett, Chandler 1995: 220-224).

V roce 1960 umírá král Suramarit a do čela země se opět dostává Sihanuk, který nově vytváří funkci hlavy státu, čímž po více než tisíci letech končí kambodžská monarchie. Nicméně prvek absolutismu byl zachován, a tak se jeho chování v průběhu vlády stávalo autoritářštějším. V následujících letech dochází k plánování svržení Sihanuka ze strany Saigonu a Bangkoku, tyto plány ovšem ztroskotaly, a tak Sihanuk nabývá ještě většího dojmu neporazitelnosti.

V této době se začíná objevovat postava Pol Pota⁴. Ten ze zákulisí vede Kambodžské tajné hnutí. Sinahuk však svou komunistickou zahraniční politikou zastrašuje jakékoliv politické subjekty na domácí scéně, a tak se ve strachu o život uchyluje do vietnamského komunistického ležení na hranici Kambodže s Vietnamem. Roku 1968 však dochází k selhávání Sinahukovi politiky (Sinahuk si přiznal řadu neúspěchů v zahraniční politice i domácí hospodářské politice) a kambodžští komunisté zahajují boj proti jeho režimu. V rámci bojů, které byly podporovány Vietnamem, však došlo k úpadku ekonomiky. Sinahuk ze strachu obnovil diplomatické styky s USA, které na počátku 60. let odmítl, aby nepopudil vietnamské komunisty. Tak v hlavním městě Kambodže Phnompenhu začala úřadovat vláda složená z proamerických přívrženců vedená Lon Nolem. O rok později Sinahuk opouští zem pod záminkou špatného zdravotního stavu, nicméně všemi toto gesto bylo vnímáno jako útěk. O dva měsíce později mu Národní shromáždění odebralo funkci hlavy státu. Reakcí uvnitř Kambodži byl zvýšená aktivita komunistické strany v hnutí odporu proti aktuální situaci. V říjnu 1970 byla vládou přejmenována Kambodža na Khmerskou republiku (1970-1975) a za novou hlavu státu byl prohlášen Lon Nol (Mabbett, Chandler 1995: 224-225).

V rámci dalších pěti let se však Khmerská republika stala obětí amerického bombardování, vietnamských nájezdů, ale i občanské války. V letech 1970-1971 byly rozdrčeny Lon Nology vojenské oddíly severovietnamskými ozbrojenými silami. Na území Khmerské republiky, která byla pod vlivem Vietnamu, se začali radikalizovat kambodžští komunisté, kteří byli školeni k socialismu. Pro tyto komunisty se vžil název Rudí Khmerové. Většinu nových členů přitahoval především fakt, že program Rudých Khmerů sliboval ukončit mnohaletou nespravedlnost, která byla páchána vůči venkovské chudině v Kambodži. Koncem roku 1972 se komunistické jednotky Vietnamu stáhly z Kambodže, a to v závislosti na dohodě, která byla uzavřena mezi

---

⁴ Pol se v 50. letech stává členem Francouzské komunistické strany, kde si utváří své názory na úpadkovou společnost a její možnou reformu (Cambodia Tribunal Monitor).

Vietnamem a USA. O rok později se pokusili Rudí Khmerové o obsazení Phnompenhu, na což však zareagovaly americké jednotky bombardováním, což mělo za následek desetitisíce mrtvých. Phnompehn se nakonec v roce 1975 vzdal komunistům (Mabbett, Chandler 1995: 225-227).

2.1.1 Demokratická Kampučie 1975-1979

„V letech 1975 a 1976 zabíjeli lidi každý den. Zabíjení se odehrávalo kousek od vesnice. Slyšel jsem, že oběti byly poutány a pak ubity k smrti. Obvykle šlo o lidi nachytané, jak tajně rybaří nebo lidi, kteří neinformovali Rudé Khmery o všem, co dělají.“⁵

Chlapec, který byl odebrán od rodičům vzpomínající na Rudé Khmery.

Odpor v kambodžské společnosti, kterou vzbudila vláda Lon Nola, měl za důsledek podporu jakéhokoliv jiného režimu. Když 17. dubna 1975 Rudí Khmerové obsadili hlavní město, převzali správu státu v nelehkých podmínkách. K obnovení ekonomiky v zemi se muselo nutně sáhnout po přísnějších opatřeních. Kambodžané však netušili, že se z nové vládnoucí strany zrodí čtyřletý teror komunistů, který bude mít za následek statisíce mrtvých (Nožina 2007: 228, 230).

Nově nastupující komunistická elita zahájila téměř okamžitě programy sociálního inženýrství připomínající kolektivizaci Josifa Stalina v Sovětském svazu. Název republiky byl změněn na Demokratickou Kampučii. Při obsazení hlavního města docházelo nejen k odsunu obyvatel na venkov, ale také k zatýkání a vraždění. Tato zvěrstva prováděli především negramotní venkovští vojáci. Vše ale bylo naplánováno již o dva roky dříve a to hnutím, které se

---

⁵ Jeden z citátů z výpovědí svědků kambodžské genocidy, které shromáždili Ben Kiernan a Chanthou Boua v letech 1979-1980, uveřejněných v: TOTTEN, S. – PARSON, W. S. *Century of Genocide*.

označovala Angka Loeu tedy „Vyšší organizace“. Jejich plán měl za hlavní cíl zhuštění všech společenských změn, a to v jednom jediném zásahu. Skupina Angka Loeu se skládala čistě z intelektuálů, kteří neměli zkušenosti s prací na venkově nebo s výrobou. Chtěli tak nastolit totální sociální revoluci, přičemž by tato revoluce absolutně zrušila vše, co bylo typické pro nejen politický, ale hlavně společenských život v Kambodži (Johnson 1983: 636-638).

Jednoduchým vysvětlením, proč došlo v 70. letech v Kambodži k takové vlně teroru, spočívá v právě v této skupině intelektuálů silně ovlivněných Maoismem.⁶ Jejich společným cílem byla „čistá“ Kambodža zbavena od zkorumpované společnosti. Zrodil se tak plán v co nejkratší době čistý komunistický režim, který spočíval v rekrutaci mladých, chudých Kambodžanů do komunistických kádru, kde se za tvrdých podmínek učili komunistickým praktikám (Jackson 1989: 240).

Dne 17. dubna 1975 byli obyvatelé Phnompenhu (přes 3 miliony lidí) násilně vytaženi na venkov. Násilná akce vojáků byla doprovázena útokem na čínské obchody, rabováním, vyklízením vojenských nemocnic. Po pouhé hodině vpádu Rudých Khmerů, začali střílet na každého, kdo se objevil na ulici. Tím zahájili masivní úprk z města. Následně došlo ke zničení knih či městských dokumentů. Soukromý majetek byl zkonfiskován a domy, kde vojáci zahlédli jen nepatrnou známku života, byly vzápětí odstřelovány raketami. Následně byla přerušena i dodávka vody do města (Johnson 1983: 636-638).

K dalším rozkazům se strany Angky Loeu došlo 23. dubna 1979. Všechna města nad 15 000 obyvatel byla stejně jako Phnompenh násilně vyliďňována. Mimo vraždění obyvatel došlo například i k masakrování důstojníků či pilotů. Hromadnému vraždění se nevyhnuli ani bezdomovci a prostitutky nebo vzdělaná vrstva – státní úředníci, učitelé a studenti. Tímto odsunem se dostalo až 3,5 milionu lidí na venkov a 500 000 lidí z vesnic, které

---

⁶ V Demokratické Kampučii zcela jistě můžeme hledat shodu s čínským velkým skokem. Na obou stranách došlo k obrovskému hladomoru, který si vyžádal vysoký počet obětí (Courtois et. Al. 1999: 163).

měli nižší potenciál úrodnosti, donuceni pracovat na výstavbě vesnic nových (Johnson 1983: 636-638).

V dubnu 1976 se Khieu Samphan (dosavadní vůdce Angky Loeu) stává hlavou státu. Funkci ministerského předsedy tak obsazuje Pol Pot. K vyvražďování docházelo dál ještě ve větším měřítku. Státisíce lidí středních tříd byli mučeni a následně i popraveni, jiní hladověli nebo zemřeli vyčerpáním. Celkově si tak režim vyžádal 1,7 milionu mrtvých (BBC 2017).

Konflikt s Vietnamem, který byl vyvolán Pol Potovou snahou získat kambodžskou část Vietnamu, začal roku 1977 překročením kambodžských jednotek do vietnamské provincie Tay Ninh. Nepřátelství mezi Kambodžou a Vietnamem se tak rozhořelo naplno. Následovaly téměř každodenní pohraniční ozbrojené incidenty. Na konci téhož roku se Vietnam odhodlal k ofenzivě. Tato akce však byla pojata jako „varování“ nicméně vedení Rudých Khmerů si tuto akci vyložilo jako svoje vítězství. Přesto v obavě před dalším útokem Vietnamu nařídil čistky ve straně a tedy i armádě. Tím však došlo k rozbití vojenského velení a ke katastrofálnímu propadu bojeschopnosti kambodžské armády, ale také k vnitrostranickému rozpadu. V tento moment se Vietnam rozhodl k masivnější akci. 25. prosince 1978 byla zahájena vietnamská invaze. Krátce na to opustil Kambodžu Sinahuk za účelem protestu proti invazi na půdě OSN v New Yorku. Invazi však odmítli odsoudit zástupci jak SSSR, tak i Československa. Vietnamská invaze byla natolik úspěšná, že již 7. ledna 1979 vedení Demokratické Kampučie opustilo hlavní město a většina odešla do ústraní. O čtyři dny později došlo k přejmenování Demokratické Kampučie na Kampučskou lidovou republiku. Pod patronací Vietnamu byla vytvořena nová politická strana s názvem Lidová revoluční strana Kampučie. Členy tvořili především bývalí Rudí Khmerové, kteří uprchli do Vietnamu před čistkami Pol Pota. Skutečnou moc v zemi si však ponechal Vietnam. Jelikož byla Kambodža po pádu Pol Potova režimu v bídém stavu, rozhodlo se přes 600 000 Kambodžanů emigrovat. Zároveň v nich i panovala obava nad vietnamskou expanzí a sjednocení indočínských států (Zelenda 2009: 103-110).

I v 80. letech ještě operovaly skupiny Rudých Khmerů, ale jejich působení už bylo zanedbatelné. Vlivem ekonomických a politických problémů SSSR a tím klesající vojenskou a finanční podporou došlo ke stažení Vietnamské armády z Kambodže. Po skončení studené války, díky kterému došlo k normalizaci vztahů mezi SSSR, Vietnamem a Čínskou lidovou republikou. USA následně začalo poskytovat humanitární pomoc phnompenhské vládě. Krátce na to se konaly první svobodné volby s dohledem mírové mise UNTAC. Kambodža je však do dnešních dnů poznamenána násilnostmi a hrůzností Pol Potova režimu (Zelenda 2009: 110-119).

2.2 Laos po roce 1945

Dějiny Laosu se po získání nezávislosti na Francii 19. července 1949 vyznačují především vojenskými konflikty. Země se často pohybovala na pomyslné hranici občanské války, ale definitivně byl Laos svědkem občanské války v polovině 60. let. v době, kdy se rozpadla druhá koaliční vláda.⁷ Tyto každodenní konflikty se odehrávaly ve třech základních rovinách.

V první řadě zde bojovala Laoská královská armáda s komunistickým levicovým Laoským hnutím odporu - Pathet Lao (též zvaného jako Laoská lidová strana). Konflikt měl charakter klasických frontových linií, které se měnily v závislosti na úspěchu obou zneprátelených stran. Hnutí Pathet Lao působilo především v horských oblastech a laoská armáda si podmanila nížiny. Obě oblasti se však značně lišily. Oblast nížin, především velká města, trpěla na příliv uprchlíků z hor. Prostupovaly sem ale i další negativní stránky občanské války, jako byla prostituce či černý trh. Problémem bylo, že v provinciích měla autorita vlády jen nepatrný vliv. Skutečnou moc zde měli aristokraté

---

⁷ Tato koaliční vláda sestávala se z pravicového uskupení Strany laoské jednoty a Pokrokové strany, neutralistů (svými postoji se blížili spíše Pathet Lau) a levicového Pathet Laa (Zelenda 2012: 72-80).

a generálové. Nicméně tyto provinční autority nevykonávaly své funkce tak, jak by se očekávalo. Hlavním zdrojem jejich příjmů byl právě černý trh s opiem nebo rozkrádání americké pomoci. Území, které bylo kontrolované Pathet Laem působilo mnohem větší mírou organizovanosti a ani sociální rozdíly nebyly tak enormní, jako to bylo v laoských městech. V těchto horských oblastech žila v době konfliktu zhruba třetina celkových obyvatel v Laosu. Komunistická strana si získala oblibu vesničanů především vlídným zacházením a příslibem, že rapidně sníží daně (Zelenda 2012: 81-83).

Druhou rovinu laoských konfliktů představovala „tajná válka“. Tyto boje měly čistě guerillový charakter a docházelo k nim převážně v zázemí Pathet Laa. Právě tam operovaly jednotky horských kmenů, které majoritně tvořili Hmongové.⁸ Tyto guerillové boje měly mnohem krvavější a intenzivnější charakter, než tomu bylo u střetů regulérních armád. Nutno podotknout, že příslušníci etnických menšin se střetávali hlavně s vlastními soukmenovci. Příkladem tomu bylo Pathet Lao, kde v jeho řadách bojovalo mnoho partyzánů, kteří pocházeli z kmenů žijících v laoských horách. Druhou rovinu občanské války můžeme tedy považovat nejen jako střet přívrženců Laů s Lay, ale také Hmongů s Hmongy a konflikty dalších etnik (Zelenda 2012: 83-85).

Důležitou roli zde sehrály i Spojené státy americké. Část horských kmenů bojovala na straně nejen královské armády, ale i Američanů. Přestože tyto kmeny tvořily formálně vzato laoské vojsko, představovaly spíše vojsko americké a to zejména proto, že jejich působnost nepodléhala laoským úřadům, ale CIA. Hlavním prostředníkem mezi těmito jednotkami a Američany se stal generál Vang Pao. Američané měli jasnou strategii jak oslabit Pathet Lao. Budováním sběrných táborů, kam dobrovolně odešla majoritní část horských obyvatel, reálně oslabili vojenskou sílu Pathet Laa. Tímto narážíme i na třetí rovinu konfliktu laoské občanské války (Zelenda 2012: 85-87).

---

⁸ Laoští Hmongové tvoří část miaoského etnika čítající několik milionů lidí. Mimo Laosu, kde dodnes představují jednu z nejvíce integrovaných složek populace, žijí například i ve Vietnamu, Thajsku a Barmě (Nožina 2010: 19).

Laoské horské oblasti se roku 1964 staly hlavním cílem amerického bombardování, k němuž docházelo ze dvou důvodů. Zaprvé aby došlo k oslabení komunistického hnutí Pathet Lao a v druhé řadě šlo o narušení Ho Či Minovy stezky, která představovala hlavní spojnicí určenou pro poskytování nejen zbraní, ale i vojáků ze strany Severního Vietnamu pro partyzány, kteří bojovali na území jižního Vietnamu. Bombardování sice přispělo k rychlejšímu řešení situace, ale vyžádalo si vysoký počet mrtvých (až 150 000 mrtvých civilistů). Zároveň došlo ke zpomalení procesu budování laoské národní identity, nehledě na rozvrat společenských vazeb a ochromení územní integrace (Zelenda 2012: 87-88).

Výrazným aspektem této války se stal i fakt, že se nepřímo zapojila do událostí ve Vietnamu, kde bojovali na straně Jižního Vietnamu americká vojska proti Severnímu Vietnamu, kde hlavní vojenskou sílu představovali bojovníci Vietcongu a severovietnamské armádní složky. S propuknutím konfliktu ve Vietnamu došlo mezi Pathet Laem a komunistickou VDR k úzké spolupráci a podpoře ze strany komunistů právě z důvodu výše zmíněné Ho Či Minovy stezky. Na začátku 60. let byly boje na území Laosu poměrně vyrovnané. Razantní změna však nastala až začátkem let 70. Komunisté nabírali na síle vzhledem k nárůstu počtu jednotek VDR, zatímco Američané se pod tíhou protestů v USA, které byly cílené proti válce v Indočíně, začali stahovat. V roce 1973 došlo k podepsání mírové smlouvy v Paříži, která zde definitivně ukončila působení amerických armádních složek (Zelenda 2012: 88-89).

V roce 1972 hnutí Pathet Lao změnilo svůj název na Lidovou revoluční stranu Laosu (LRSL). Jejich postavení v laoské politice ale přeci jen nebylo až tak silné (jako to bylo u komunistů ve Vietnamu), aby se dokázalo natolik prosadit a stát se tak politickým hegemonem země. V roce 1972 tak došlo k sestavení koaliční vlády pravice i levice a předsedou vlády se stal Suvanna Phuma, který se stal symbolem politického neutralismu. Stejně jak tomu bylo u dvou předchozích vlád ani zde se bohužel nečekalo, že koaliční koexistence pravice a levice bude stabilní. K nástupu komunismu v Laosu přispěly dva faktory. Prvním byla vnitřní nejednotnost pravicového uskupení, špatná vnitřní

organizovanost, celková nestabilita a absence společného konsenzu. Levice oproti tomu posilovala, pořádala demonstrace, náborů do strany a jejich popularita rostla. Po řadě demonstrací nakonec představitelé Pathet Laa prosadili usnesení o změně státního zřízení. Laos se tedy místo monarchie stal republikou. Krátce na to vznikl nový neústavní orgán tzv. Národní kongres lidových zástupců. Kongres přijal abdikaci krále Savanga Vatthana a 2. prosince 1975 vyhlásil vznik LLDR, čímž komunisté definitivně získali veškerou reálnou politickou moc v Laosu. Reakcí obyvatel Laosu na nastolení komunistického režimu byla masová emigrace.⁹ Většina uprchlíků směřovala do Thajska, což mělo za následek téměř humanitární katastrofu. Problematika této situace se podařila vyřešit OSN, která převzala správu nad uprchlickými tábory a zároveň exulantům uznala oficiální uprchlický status (Zelenda 2012: 90-92).

Změnu do situace v Laosu přinesla až neudržitelná krize komunistických ekonomik v ČSL a VSR na konci 80. let. Novou verzi reformů pod názvem „Nové smýšlení“ vyhlásil generální tajemník komunistické strany Kayson Phomvihan. Reforma spočívala v otevření se Laosu západním investicím či omezení kontroly ze strany státu nad hospodářstvím.¹⁰ Masivní vláda jedné strany, tedy komunistické Lidové revoluční strany Laosu setrvala až dodnes (Zelenda 2012: 90-92).

---

⁹ Do roku 1980 uprchlo až 10% obyvatel Laosu, čímž se velmi zpomalil vývoj země na konci 20. století (Evans 2000: 178).

¹⁰ Laos značně povzbuzený Gorbačovými reformami zavádí nově v roce 1986 tržně orientované reformy (BBC 2017).

2.3 Historie Vietnamu po roce 1945

Roku 1954 došlo na Ženevské konferenci k uznání plné nezávislosti a suverenity Vietnamu. Zúčastněné země uznaly jeho celistvost a jednotu. V závislosti na ženevských dohodách však došlo k rozdělení Vietnamu na dvě části a následně i ke konfliktu, kde sehrály důležitou roli supervelmoci. Severní Vietnam neboli Vietnamská demokratická republika (VDR), byl pod přímým vlivem komunistů. Na území Jižního Vietnamu se v roce 1954 prohlásil císař Bao Dai prezidentem a předsedou vlády se stává Ngo Dinh Diem. Diem postupně získával na oblibě zejména svým protikomunistickým postojem a v roce 1955 se stal prezidentem Republiky Vietnam. Nástroji jeho vlády se stala církev Cao Dai a náboženská sekta známá pod názvem Hoa Hao. Prezident tak v krátké době obsadil hlavní vládní posty členy své rodiny a vietnamská politika se tak zejména nesla ve znamení prosazování vlastních zájmů či zájmů rodiny. Diemovo prosazování svobodné demokracie nebylo až tak demokratické, jak se očekávalo. Během jeho vlády zemřelo v Jižním Vietnamu až 50 000 lidí jen proto, že nesouhlasili s novým režimem. V roce 1960 vznikla Fronta národního osvobození (FNO) spojující demokraticky smýšlející hnutí, ale i jednotlivce v Jižním Vietnamu. V té době jihovietnamský prezident Ngo Dinh Diem začal navyšovat počet vojenských sil z obavy Vietcongu¹¹, což byla ozbrojená složka FNO (Müllerová 2004: 77).

USA nejenže od 50. let podporovalo zájmy Francie na území Vietnamu, ale vzápětí poté, co se k moci dostal Ngo Dinh Diem, získal americkou pomoc při výcviku armády Jižního Vietnamu, což bylo oboustranně výhodné. USA si tak zajistila zisk nových trhů, ale také jistotu, že se vliv komunismu nebude v jihovýchodní Asii dále rozšiřovat. Jako tomu bylo v případě Kambodži i zde došlo k přesunu obyvatel do tzv. „strategických vesnic“. Opatření mělo zajistit, že lidé nebudou ovlivňováni bojovníky Vietcongu. Celá akce vedla

---

¹¹ Vietcong představoval složením především buddhisty, katolíky, komunisty a nacionalisty, kteří bojovali proti režimu v jižním Vietnamu (Müllerová 2004: 78).

ale k přesnému opaku. Násilné přemísťování rolníků vedlo ke znechucení z režimu a lidé naopak začali utíkat z vesnic a připojovat se k Vietcongu. V listopadu roku 1963 došlo k vojenskému převratu a Ngo Dinh Diem při něm přišel o život. Následující léta se nesla ve znamení konfliktů, převratů a režim Jižního Vietnamu se tak stal ještě více závislým na americké finanční i vojenské pomoci (Müllerová 2004: 78).

Od roku 1964 se začalo na jihovietnamském území objevovat velké množství armádních jednotek Severního Vietnamu (VDR). Jako legalizační krok vstupu amerických vojenských jednotek do Vietnamu byl využit konflikt z téhož roku, kdy došlo k otevřenému konfliktu v Tonkinském zálivu mezi americkým plavidlem Maddox a lodí ze Severního Vietnamu. Amerických jednotek, stejně tak jako příslušníků severovietnamské armády v Jižním Vietnamu přibývalo¹², a tak se od poloviny 60. let rozhořel konflikt. Roku 1969 se boje rozšířily de facto na území celé Indočíny. Vietnamská válka výrazně ovlivnila veřejné mínění v USA. Většina Američanů se postavila proti americkým intervencím, což nakonec přivedlo americkou vládu k jednacímu stolu. Nebylo to jen veřejné mínění amerických občanů, které zapříčinilo stažení armádních složek z Vietnamu, ale i vojenské neúspěchy a rapidně narůstající počet ztrát na lidských životech (Müllerová 2004: 79). Celkový počet obětí dosáhl až 3,8 milionu (The Guardian 2015).

V lednu 1973 byly podepsány Pařížské dohody. Na americké straně je podepsal Henry Kissinger¹³ a za Vietnamskou demokratickou republiku Le Duc Tho. Díky těmto dohodám došlo ke stažení vojenských jednotek USA ze země. Celý vietnamský konflikt byl však oficiálně ukončen až akcí zvanou Ho Či Min, kdy roku 1975 došlo k osvobození Saigonu jednotkami severního Vietnamu a Saigon se tak přejmenoval na Ho Či Minovo Město (Müllerová 2004: 79).

---

¹² V roce 1966 vzrostly počty amerických vojsk na vietnamském území až na 400 000 (BBC 2017).

¹³ Jak Henry Kissinger, tak Le Duc Tho získali za tento akt Nobelovu cenu za mír. Tho však cenu odmítl a přijetí ceny Henry Kissingerem budilo mnoho kontroverzí, protože on právě spolutrochoval o bombardování severního Vietnamu (Český rozhlas 2016).

Nové Národní shromáždění se poprvé sešlo dne 24. června 1976. 2. července téhož roku došlo k oficiálnímu znovusjednocení Vietnamu a vznikla tak Vietnamská socialistická republika. Hanoj se stala hlavním městem a severovietnamská ústava byla ústavou celého Vietnamu (Corfield 2008: 102). Od samého počátku se však republika potýkala s enormními ekonomickými a hospodářskými problémy souvisejícími s devastací země po léta trvajících bojích. Vietnam čelil značné emigraci a po řadu let se stal závislý na zahraniční finanční podpoře (Müllerová 2004: 80).

Když se v Kambodži v dubnu roku 1975 ujal vlády Pol Pot, Rudí Khmerové začali podnikat výpady do Jižního Vietnamu. Pol Pot celou situaci argumentoval tak, že ta část Vietnamu, kde rostou cukrové palmy, z historického hlediska tradičně patřila Kambodži, a tak si nárokuje dostat zpět, co Vietnamu nepatří. Tak se na nějakou dobu dostala oblast delty Mekogu a část severního Saigonu pod nadvládu Pol Potových stoupců. Často docházelo ke krvavým střetům, například ve městě Ba Chuc, kdy zemřelo až 2 000 lidí. Nutno říci, že režim v Kambodži měl tichou podporu ze strany Číny. Právě postoj Číny k celé situaci vedl ke zvýšení napětí čínsko-vietnamských vztahů a k užší spolupráci Vietnamu se Sovětským svazem. Celá komplikovaná situace se nakonec podařila vyřešit vojenskou akcí Vietnamu. V roce 1979 vtrhlo na území Kambodže 120 000 vietnamských vojáků a společně tak svrhli Polpotuv režim. Následkem toho se většina Rudých Khmerů stáhla do džungle až ke hranicím s Thajskem. I když Vietnam zachránil touto vojenskou akcí zbytek obyvatel Kambodže před hrůzným režimem Pol Pota, většina světa odsoudila vstup vojsk Vietnamu na Kambodžské území, jako vojenskou intervenci. V únoru 1979 došlo ke konfliktu mezi Čínou a Vietnamem, což mělo být odpovědí Číny na vpád vietnamských vojsk do Kambodže. Při tomto konfliktu značně utrpěl při ztrátách na životech Vietnam. V následujících letech pak dochází k ochlazení bilaterálních čínsko-vietnamských vztahů (Müllerová 2004: 80-81).

Vlivem čínsko-vietnamské roztržky musel začít Vietnam hledat ekonomickou i politickou podporu v jiné zemi. Tím bylo SSSR. Situace uvnitř

země se začala výrazně zlepšovat v době, kdy země v roce 1978 vstoupila do RVHP. To umožnilo v následujících letech tisícům Vietnamců odejít za vzděláním či prací do zahraničí. V roce 1986 se konal 6. sjezd Komunistické strany Vietnamu a nový generální tajemník strany Nguyen Van Linh se zasadil o rekonstrukci vietnamského komunismu. Po vzoru sovětské perestrojky zahájil program reforem zvaných Doi Moi¹⁴. V následujících letech tak došlo k přestavbě hospodářství i společnosti. Od počátku 90. let se Vietnam velmi otevřel zahraničním investicím a stejně jako Laos v roce 1997, Kambodža v roce 1999, se stal v roce 1995 členem sdružení ASEAN (Müllerová 2004: 81-82).

3 Aplikace teorie totalitarismu na případ Kambodži

3.1 Oficiální ideologie

Režim Rudých Khmerů nepochybně žil ideologií komunismu. Jejich cílem bylo převést Kambodžu z feudalismu rovnou do komunismu. Z původních pramenů marxismu si prvotně především tato strana brala způsoby, jak se radikálně zbavit Francie, kterou byla dlouhá léta okupována. Toto učení si však nemohlo vzít marxistickou ideu, a to že revoluce má být opřena o průmyslový proletariát, což v Kambodži představovalo problém, a to kvůli kvantitativní nerovnosti mezi dělníky a rolníky (Syrůček 2007: 263). Rudí Khmerové jsou často zmiňováni v souvislosti s agrárním komunismem či iracionálním radikalismem. Za režimu vůdce Pol Pota byla rušena města a docházelo k násilnému vyhánění obyvatel na venkov s cílem zdvojnásobení kambodžské

---

¹⁴ Perestrojka Michaila Sergejeviče Gorbačova cílila spíše na reformu policejní a kulturní. V případě Vietnamu však nedošlo k takové změně. Na politické scéně zůstala u moci komunistická strana. Jednalo se tedy čistě o ekonomickou restrukturalizaci (Hlavatá et. al. 2008: 248).

zemědělské produkce a k získání peněz, které měly pokrýt potřeby industrializace¹⁵ (Balík, Kubát 2004: 135-136).

„Pol Pot a jeho a rudí kolegové dovedli marxistickou filozofii k jejímu konečnému logickému závěru, totiž filozofii, jež považuje člověka za vyspělejšího člověka“ (Kuehnelt-Leddihn 1990: 48). Kambodžský komunismus byl tedy něčím specifický. Právě zde paradoxně nedošlo k obdivování kultu osobnosti, jak to bývá často viděno v totalitních a autoritářských režimech. O Pol Potovi se vědělo jen velmi málo. Byla zde naprostá absence jakýchkoliv jeho textů či životopisu. Komunistická ideologie v režii Pol Pota se projevovala především nesnášenlivostí, a to zejména vůči byrokracii předchozího režimu, budhistické minoritě¹⁶, kambodžským katolíkům, intelektuální složce společnosti a etnickým skupinám, a to především muslimským Čamům¹⁷. Všichni tito potenciální nepřátelé režimu byli buď převychovávaní, nebo utajeně zlikvidováni (Balík, Kubát 2004: 135-138). Byla to ideologie plná násilí, rasismu a expanzionismu pramenící z jejich nacionalistického přesvědčení. Ideologie opřená o masovou kolektivizaci, bez základních rodinných hodnot, cíleného ožebračování a odlidšťování společnosti v rámci unifikace národa (Balík, Kubát 2004: 135).

Oproti marxismu tedy došlo k naplnění hrůzostrašných idejí, přechýlujících přes rámec původních myšlenek marxismu. Jedním z možných vysvětlení, proč tomu tak bylo, je silně zakořeněno v individualismu. I přes masivní indoktrinaci, zůstávali komunističtí vojáci stále Khmery. V takovém národě lze těžko očekávat nějakou uniformitu, což obzvláště platí u těch, kteří získali podíl na moci, z čehož pramení nevypočitatelnost celé ideologie,

---

¹⁵ Pol Pot prohlásil, že národ začne znovu od roku nula, tím že zruší peníze, soukromý majetek a vyhladí všechny „nečisté Khmery“ (BBC 2014).

¹⁶ Byly zbořeny budhistické kláštery a tamní mniši byli vyvražděni. V celostátním měřítku tak přežilo pouhých 1 000 z celkových 60 000 mnichů (Balík, Kubát 2004: 137).

¹⁷ Jednalo se o nejvíce postihnutou skupinu. Zejména kvůli jejich městskému původu, častý vietnamský původ a jejich spojení s koloniálním imperialismem. Celkově se uvádí až 48,6% neznámých (Balík, Kubát 2004: 137).

ze kterých se přeživší obyvatelstvo vzpamatovávalo po desetiletí (Short 2005: 329).

3.2 Jediná masová strana

Komunistická strana Kampučie (dále KSK) se formovala v rámci působení Kambodžského odbojového hnutí. Po čase se odštěpila jako jedno z krajně revolučních křídel. Často byl měněn název, strana se přeskupovala či měnila své vůdčí představitele. Roku 1962 se stal jejím vůdcem Pol Pot a její komunističtí členové si začali říkat Rudí Khmerové (Nožina 2007: 217).

Do roku 1977 se však o straně veřejně nemluvílo a společnosti byla její existence zcela utajena. Do té doby se strana prezentovala pod jménem „Angkar“, což znamenalo „Organizace“. V reálném životě žila společnost v přesvědčení, že se jedná o skupiny úředníků, kteří nebyli nikdy spatřeni a jejichž často irelevantní rozkazy musí být uposlechnuty pod trestem smrti. V Kambodži byla zakázána činnost veškerých jiných politických stran. Volby a ústava byly samozřejmě v režii KSK. V praxi se o nich ani nemluvílo. Byl to jen jakýsi klamný manévr pro zahraniční veřejnost (Zelenda 2009: 98-99). Po celou dobu fungování KSK docházelo nejen k vnitrostátním čistkám, ale i k těm vnitrostranickým. Pol Pot trpěl až paranoidní představou, že jeho strana je plná špiónů a vyzvědačů, kterých je potřeba se zbavit. Vyžadoval čistou, stranu, z které musí být odstraněni všichni falešní členi. Pokud nebyli ihned zlikvidováni, byli posláni do věznic¹⁸, kde byli podrobni násilným výslechům a mučení. Většina se tak raději přiznala k něčemu, co neprovedla, a tak byli zlikvidováni tak či tak (Zelenda 2009: 100-101).

---

¹⁸ Nejznámější věznicí byla bezpochyby věznice Tuol Sleng v Phnompenhu vytvořená z bývalé školní budovy. Během vlády Rudých Khmerů zde bylo uvězněno a brutálně zlikvidováno 20 000 lidí. (Tarantová 1984: 106-107).

Nejvýše postavenou institucí se stala v Demokratické Kampučii Stálá komise ústředního výboru KSK. Vůdci Rudých Khmerů, jež měli přímou odpovědnost za iniciaci vyhlazovací politiky, byli známí jako „stranické centrum“. Mimo Pol Pota to byli i dvě další osoby zastávající regionální funkce – Chhit Choeun (stranický tajemník v Jihozápadní zóně) a Ke Pauk (stranický tajemník v Ústřední zóně) (Haperen 2015: 82).

3.3 Monopol na kontrolu armády

Za režimu Rudých Khmerů byl odstraněn policejní i soudní aparát jako takový. Tuto činnost plně převzala armáda. O všech vojenských akcích rozhodoval Pol Pot. Jeho náměstek byl současně i nejvyšším politickým komisařem armády (Nožina 2007: 234).

K první akci, tedy k útoku na hlavní město Phnompenh došlo v létě roku 1973. Účastnilo se jí 20 000-25 000 mužů, což byla přibližně polovina síly Rudých Khmerů. Celá akce však skončila neúspěchem. Vládní vojska i přes značné ztráty na životech zvítězila (Short 2005: 291). Pol Pot se nevzdal a vystupňoval vojenskou aktivitu. Roku 1975, kdy se dostal do čela Kambodži, došlo ke kompletní restrukturalizaci. Náčelníkem štábu byl zvolen Son Sen. Na masovém shromáždění oslovil 3 000 vojáků a následně je začlenil do všech vojenských jednotek národní revoluční armády. Hlavním úkolem těchto vojáků po dobu režimu bylo zajištění bezpečnosti Phnompenhu, chránění jej před špióny a nepřáteli režimu zevnitř (Short 2005: 353-354).

Hlavním problémem armády se však ukázala její nejednotnost. Sám Pol Pot nebyl žádný válečný stratég, především to byl politik. Jednotlivé sektory zůstávaly zodpovědné pouze velitelstvím jednotlivých zón a nejvyšší vedení je nebylo schopno uhlídat. Pol Potovi se nikdy nepodařilo vytvořit takovou

vojenskou sílu, která by podporovala přímo jeho, čímž byl nakonec zapříčiněn i pád celého režimu (Short 2005: 354).

3.4 Kontrola prostředků masové komunikace

Obyvatelé Kambodži žili v izolaci nejen jeden od druhého, ale také od okolního světa. Mezinárodní telefonní, telegrafická či veřejná poštovní služba neexistovala, stejně tak jako veřejné sdělovací prostředky. Výjimkou bylo státní rozhlasové vysílání a noviny, které však vycházely nepravidelně a ve velmi malém množství (Nožina 2007: 232).

Tiskoviny však nebyly pro veřejnost. Jednalo se pouze o dva stranické listy, ke kterým měli přístup pouze zástupci kádrů a časopis *Padevat* (Revoluce) byl zasílán ministerstvům v Phnompenhu. Za pomoci státního rozhlasu byly na vesnicích pravidelně vysílány propagandistické stereotypní teze, které sloužily k vymývání mozků společnosti. Rozhlas stále dokola opakoval tytéž fráze. Jako nejúčinnějším nástrojem propagandy se jevily písně (zpívané na nápěvy lidových písní), kde se objevovala slova o nutnosti zvýšení produkce a o tom, jak každý miluje Angkar a je mu oddaný. Celé to tak mělo sloužit ke snadnějšímu vštěpení ideologie do řad lidu. Od roku 1975 začal rozhlas vysílat i výzvy k „boji“ s antirevoluční morálkou či materialistickými koncepcemi a koncepcí „zřeknutí se“, což v praxi znamenalo zapomenutí na své vlastní zájmy a obětovat tělo i duši společnosti (Short 2005: 376-378).

3.5 Systém fyzické a psychické kontroly společnosti

Jelikož byli lidé s nástupem komunistického režimu ihned deportováni z měst na venkov, kde žili a pracovali v komunách, měl stát absolutní psychologickou i fyzickou kontrolu nad společností. Nejradikálnější pak byla

kontrola nad muslimskými Čamy. Ti byli v komunách nuceni pracovat více než jejich ostatní členové. Čamové se mezi sebou nesměli stýkat, natož uzavírat manželství. Čamské děti byly odebírány rodičům a přidělovány do khmerských rodin (Nožina 2007: 233-234).

Mimo psychickou kontrolu, kdy se i úsměv trestal, byl používána i fyzická kontrola. Ti, kteří neuposlechli rozkazu Angkaru, byli zabiti nebo mučeni. Cílem Rudých Khmerů byla naprostá likvidace osobnosti. Individualita byla pokládána za kořen zla. Proto systém útočil na ty nejzranitelnější místa lidí, jímž byla - rodina, vzdělání a zázemí. Režim se snažil zbavit lidí minulých životů a tím je osvobodit, stvořit nového, lepšího člověka. Bytost bez myšlenek, psychicky i fyzicky oddaného Angkaru (Short 2005: 369-370).

3.6 Kontrola ekonomiky a centrální řízení

Pro země s totalitní režimem je příznačná kontrola ekonomiky a centrálního řízení. Zejména pak tvorba hospodářských plánů, které byly sestavovány od jednoho roku až po dobu pěti let. I ty jsou dle názoru Friedricha a Brzezinského vytvořeny na základě ideologických cílů a jsou nezbytnou součástí celkové revoluce (Brzezinski, Friedrich 1965: 228-229).

Dle sovětských a čínských vzorů tak navrhla KSK čtyřletý plán, který usiloval o zdvojnásobení zemědělské produkce¹⁹ a výnosů v Kambodži. Výsledkem této utopistické politiky však byla vysoká úmrtnost v důsledku podvýživy a celkového vyčerpání. Pokud existovaly vůbec nějaké přebytky, stát je ihned odčerpával (Chandler, Mabbett 2000: 228-229).

---

¹⁹ Klíčovým heslem bylo „tři tuny z hektaru“, což bylo téměř třikrát více, než byly průměrné výnosy v předrevoluční době. Ve zpusťošené a ožebračené zemi po občanské válce, bylo velmi nereálné očekávat takovou masivní produkci (Short 2005: 325).

Ekonomiku státu mimo jiné měla posílit i masová kolektivizace. Lidé, nuceni k odchodu z měst na venkov, museli ponechat všechn majetek a jít pracovat pro Angkar. Pokud neuposlechli, byli zabiti. Záhy byly zrušeny i peníze, jelikož ztratily hodnotu, a tak se obchodníci vrátili ke směnnému obchodu. Honba za vyšší produkcí a tím i vyšším finančním ziskům však měla na svědomí statisíce mrtvých Kambodžanů. (Short 2005: 325-326).

4 Aplikace teorie totalitarismu na případ Laosu

4.1 Oficiální ideologie

Po vyhlášení LLDR znamenalo pro zemi konec fáze národně demokratické a přechod k diktatuře proletariátu, což mělo zajistit (s vynecháním prvku kapitalismu) k novou socialistickou společnost²⁰. Myšlenku, kterou v sousedním Vietnamu již uvedli do praxe. Hlavním nástrojem realizace této myšlenky měly být tzv. „tři revoluce“ (Nožina 2010: 215). Po vzoru Vietnamu, kde došlo ke zrodu myšlenky tří revolucí, s kterými přišel bývalý generální tajemník komunistické strany Le Duan, se nechal inspirovat i Laos. Teoretický rámec pro socialistickou revoluci obsahoval následující aspekty: 1) revoluce v produkci, které mělo být dosaženo díky kolektivizaci zemědělství a absolutní znárodnění laoského průmyslu i ekonomiky 2) revoluce ve vědecko-technické oblasti s hlavním cílem – plynule přejít k moderní průmyslové ekonomice 3) ideologicko-kulturní revoluce, která byla hlavním bodem přeměny společnosti ve smyslu vzniku nového laoského člověka zcela oddaného socialismu. Nutno říci, že Laos se v druhé polovině 70. let 20. století ocitl

---

²⁰ Režim strany LRLS se setkal s až pozoruhodně slabou opozicí. Laoská společnost byla připravena akceptovat změnu ve znamení národní jednoty a usmíření. Uvěřili slibům strany, že politická reedukace nebude mít dlouhého trvání a nový stát bude vybudován ve znamení spravedlivějšího Laosu a to s akceptací marxistických principů, ale i v souladu se státním náboženstvím, tedy budhismem (Stuart-Fox: 2008: LXI introduction).

ve stavu takřka primitivní ekonomiky a myšlenka tří revolucí nebyla dostačující k tomu, aby mohl přejít k socialismu bez vynechání kapitalistického stádia vývoje (Stuart-Fox 2008: 348-349).

Hlavním heslem nového laoského režimu se stalo formování jednotného národa, kde rozdílná etnicita nesehrávala zásadnější roli. Podle vzorů klasického socialismu byl kladen důraz na společnost jako takovou a jedince uvnitř. Režim byl však doplněn typickými negativními aspekty, jako bylo pronásledování a útisk opozice, kolektivizace a vznik centralizovaného systému řízení, kde v čele země působila jediná strana a jakýkoliv projev odporu vláda tvrdě trestala (Nožina 2010: 211).

Nebyl to jen princip diktatury proletariátu, kterou LRSL přijala, ale také demokratický centralismus, protože strana získala absolutní monopol politické moci. Přes veškeré úsilí stranických vůdců, stranických ideologických škol a reedukačních povinných seminářů byl marxismus-leninismus a jeho reálné ideologické uchopení velmi slabé a velmi malý počet laoské populace byl považován za oddané stoupence režimu a název strany byl marxisticky-leninský spíše jen podle jména (Stuart-Fox: 2008: 208).

4.2 Jediná masová strana

Jak již bylo zmíněno výše. Ideologií nového režimu byla existence jedné jediné strany v čele země. Jakékoliv opoziční projevy byly tvrdě trestány²¹. S vyhlášením LLDR tak byly zakázány všechny politické strany jiné, než Revoluční strana Laosu (Stuart-Fox 2008: 269).

V říjnu 1975 komunisté převzali uspořádání země a adaptovali na ni svou stranickou strukturu. Výbory strany se tak postupně formovaly na úrovních

---

²¹ Opoziční skupiny se formovaly nejčastěji v laoských horách. Majoritní část členů těchto skupin tvořili demobilizovaní vojáci nebo povstalci. V letech 1976 v boji proti komunismu vznikla například Laoská revoluční fronta 21/18, která podnikala útoky na vládní budovy, za což byla tvrdě trestána (Nožina 2010: 224-225).

od vesnických komunit, přes obvody až celé provincie (kde byla volena Národní shromáždění). K jakési legitimizaci působnosti jediné strany přispěl princ Suphanuvong, jež byl zvolen prezidentem. Komunisté tak ve velké míře využívali autority bývalých osobností známých z politiky, aby změkčili šok při přechodu země z monarchistického zřízení na komunistický režim (Nožina 2010: 217-218).

Při pohledu na hierarchickou strukturu orgánů strany zjistíme, že v čele stalo politické byro a sekretariát. Tyto orgány měly na starost řešení každodenních problémy spojené s řízením strany. Dále existoval Ústřední výbor strany, který měl pod sebou další výbory orientující se na stranickou propagandu nebo reedukaci kádrů. Politické byro tvořilo sedm nejvýznamnějších členů, které tvořili Kayson Phomvihan, Nuhak Phumsavan, Supha-nuvong a další. Většina příslušníků byra pracovala zároveň i v sekretariátu strany. Ústavně bylo nejvyšším zákonodárným orgánem Nejvyšší lidové shromáždění, ale i to podléhalo nařízení strany. Za nejsilnějšího muže strany lze považovat Kaysona Phomvihana, jež zastával nejvýznamnější funkce ve straně. Byl nejdůležitějším členem byra a zároveň se stal i předsedou Rady ministrů (Nožina 2010: 215-216).

4.3 Monopol na kontrolu armády

Laoskou lidovou armádu zcela spravovalo vedení Laoské revoluční lidové strany. Vzniká v roce 1976, a to restrukturalizací Laoské lidové osvobozené armády. Pro efektivnější fungování armády bylo téhož roku zavedeno pět principů: došlo ke sjednocení organizace ozbrojených sil, systematickému aplikování změn ze strany byra, dále došlo ke standardizaci politické reedukace a standardizaci logistiky. Tyto principy byly uvedeny do praxe, aby daly vzniku silně disciplinované a jednotné armády zcela odpovědné straně a vládě. Z hlediska problematiky vojenské administrativy byla země rozdělena do čtyř vojenských oblastí. Velikost Laoské lidové armády do počátku 80. let čítala

na 50 000 mužů, z toho Laos disponoval čtyřmi pěchotními a jednou dělostřeleckou divizí. Rozpočet armády činil kolem 30 miliard dolarů (Stuart-Fox: 2008: 181-182).

4.4 Kontrola prostředků masové komunikace

V Laosu byla komunistickou stranou od roku 1975 zakázána veškerá nezávislá média. Pravidelné vysílání rádia Pathet Lao útočilo na pravicovou politiku a ovlivňovalo tak svou propagandou laoskou populaci. Veškerý tisk i rozhlas se dostal pod absolutní kontrolu strany. Naplní společenského života se tak měly stát veřejné schůze (viz kapitola 4.5 Systém psychické a fyzické kontroly) (Nožina: 2010:215-219).

V rámci kompletní cenzury byly povoleny pouze státní publikace LRLS a masových organizací, které byly pod stranickou kontrolou a to jen v případě, že prošly důkladnou stranickou cenzurní kontrolou. Import zahraničních novin a časopisů byl přísně zakázán. Výjimkou byly tiskoviny, které by dodávány z ostatních komunistických zemí. Knihy v laoštině a dalších jazycích podléhaly kontrole před jejím publikováním. Pořizování či vlastnění video záznamů bylo rovněž zakázáno (Stuart-Fox 2008: 42). Z deníků povolených stranou to byly: *Paxa öxon (Lidé)* jež vydával Ústřední výbor strany. Druhým byl *Viang Chan Mai* vydávaný stranickým výborem působícím v obci Viang Chan. Dále byly oficiálně publikovány dva čtrnáctideníky, jimž byl například kulturní časopis *Vannasin*. (Stuart-Fox 2008: 230-231). Po roce 1975 získalo monopol na vysílání Laoské národní rádio, které bylo opět pod přímou kontrolou strany a sloužilo stejně jako ostatní média k šíření propagandy, socialistické edukaci společnosti a k šíření kritiky na stranu USA (Stuart-Fox 2008: 275).

4.5 Systém fyzické a psychické kontroly společnosti

Vůbec prvním úkolem nového režimu bylo zajištění stability získané moci. Roku 1975 došlo k implementování prvku kontroly pohybu osob, kde nikdo neměl opustit větší města bez žádosti o povolení. Potenciální nepřátelé režimu byli posíláni do táborů nazývaných „semináře“ (Nožina 2010:218).

Semináře, tedy reedukační tábory byly zřízeny roku 1975. Nejprve sloužily k ubytování předních vládních úředníků, kteří se domnívali, že půjde o krátkodobou reedukaci. Velká část těchto úředníků či důstojníků odešla do táborů dobrovolně. Další se do táborů dostali násilně po zatčení. Samostatnou kategorií tvořily antisociální společenské vrstvy, kam spadali například narkomani, prostitutky a další (celkově až 3 000 lidí). Nejznámějším se stal Tábor 05, kde se ocitlo 350 předních státních úředníků. Ve vrcholném období reedukační kampaně tak prošlo těmito tábory na 30 000 lidí. Tito lidé byli nuceni k tvrdé práci s minimálním přidělem potravy a s absencí lékařského ošetření. Někteří v těchto táborech strávili pár měsíců, někteří i 5 a více let (Stuart-Fox 2008: 277-278).

Převýchova Laosanů byla aplikována rovněž ve školách. Výuka byla očištěna od cizorodých aspektů, především vlivu USA a místo toho se vyučovalo vlasteneckým povinnostem. Rok 1978 přinesl pozitivní změnu. Nová kampaň zaměřená na negramotnost, kterou prošlo téměř 750 000 Laosanů, řídil speciálně ustanovený stranický výbor. Učení se kultuře bylo doplněno o prvky nesnášenlivosti vůči „úpadkové“ americké společnosti ve znamení nové laoské socialistické kultuře (Nožina 2010: 221).

Lidé, kteří se neocitli v převýchovných táborech, byli nuceni se účastnit veřejných stranických schůzí. Na každou schůzi byla vedena absenční listina, pokud se člověk nezúčastnil schůze, bylo to bráno jako vyjádření negativního postoje ke straně. Lidé nemohli vyjádřit svůj názor pod strachem z perzekuce. Účastníci schůzí byli vystaveni propagandistickým prorežimním proslouvům s důrazem na kritiku západních imperialistů (Nožina 2010: 219).

4.6 Kontrola ekonomiky a centrální řízení

Značným problémem, s kterým se potýkala nová vláda, byl hospodářský úpadek, který byl odstartován po ukončení pomoci od západních států. Úpadek byl takový, že ani sovětská finanční pomoc nepokryla ekonomické potřeby Laosu. Vláda na tuto situaci reagovala tak, že začala kontrolovat ceny a zvláštní důraz kladla na boj s černým trhem. V rámci ekonomické reformy a snižování inflace byla zavedena nová měna. Dalším vládním krokem byla nově uvalena daň z rýže, což mělo přispět do státní poklady. Tento krok byl však velmi kontraproduktivní, protože jasnou odpovědí zemědělců byla nižší produktivita. V letech 1977 čelil Laos obrovskému nedostatku zboží a potravin, za což mohlo především znárodnění obchodu a průmyslu. Pod stranickým nařízením byly v následujících letech malé podniky buďto přísně kontrolovány nebo změněny na státní družstevní podniky. U všech velkých podniků v Laosu došlo ke znárodnění. Pouze ve státních podnicích si lidé mohli zakoupit běžné základní zboží a dovoz zboží byl zcela podřízen dohledu státu. Tyto kroky daly vzniku centralizované ekonomiky podle socialistického vzoru (Nožina 2010: 218-219).

K rozvoji laoské ekonomiky měla přispět i kolektivizace zemědělství. Kolektivizace měla zpočátku nenásilný charakter. Nicméně funkcionáři se začali soustředit na to, aby vykárali svým nadřízeným co nejvyšší počet nově vzniklých družstev, a tak kolektivizace nabyla silnějšího rázu. V této době bylo v Laosu téměř 2 5000 družstev. V závislosti na nízkých zkušenostech²² stranických funkcionářů s kolektivizací, došlo k tomu, že nucená kolektivizace vedla ke snižování produkce na venkově a celá kampaň ženoucí se za lepší ekonomikou nabyla kontraproduktivního rázu. V roce 1979 byl tedy Ústřední výbor strany nucen přibrzdit kolektivizační snahy (Nožina 2010: 219).

---

²² Problémem bylo, že většina odborníků byla poslána do převýchovných táborů v době, kdy se Laos potýkal s akutním nedostatkem vzdělaných lidí. Tím byl ovlivněn i průmysl a rapidně tak rostla nezaměstnanost. Zemědělská produkce klesala, zatímco emigrace stoupala (Nožina 2010: 228).

5 Aplikace teorie totalitarismu na případ Vietnamu

5.1 Oficiální ideologie

V závislosti na nové ústavě Vietnamské socialistické republiky, jež vznikla 2. července 1976, byl Vietnam charakterizován jako stát diktatury proletariátu. Tento typ státu pak byl příznačný pro úzkou spolupráci všech vietnamských dělníků a zemědělců. Generální tajemník Le Duan považoval za reálné v rámci 15-20 let vybudovat ve Vietnamské socialistické republice silnou materiálně-technickou základnu socialismu, která by stejně jako v laoské případě přeskočila kapitalistické stádium (Nguyen 1978: 325).

Komunistická strana Vietnamu zastupovala klasickou marxisticko-leninskou ideologii. Vietnamský komunismus byl tak opřen o předpoklad, že národní boj vyústí v sociální revoluci. Národní osvobození tak musí předcházet osvobození pracujících tříd. Zároveň byla tato ideologie řízena nenávisť k imperialismu, tedy především k americkému imperialismu. Severní část Vietnamu se stala vzorovým příkladem ve výstavbě socialismu pro jižní Vietnam. Nutno podotknout, že po sjednocení měla před sebou komunistická strana nelehký úkol ve smyslu sjednocení společnosti, na což měla jednoznačně negativní vliv intervence USA (Nguyen 1978:311-312). Jak bylo výše zmíněno, součástí ideologie se stala myšlenka „tří revolucí“, na kterou navázal laoský socialismus.

5.2 Jediná masová strana

Po sjednocení obou částí Vietnamu si získává hegemonné postavení Vietnamská strana práce. V prosinci roku 1976 se v Hanoji konal IV. komunistický sjezd. Delegáti společně rozhodli o přejmenování strany na

Vietnamskou komunistickou stranu. Celkově tato strana čítala na 1 550 000 členů. Zároveň byly na této schůzi vytyčeny směry, jakým se bude Vietnamská socialistická republika ubírat, aby došlo k absolutnímu naplnění socialismu s absencí kapitalistického vývojového stádia. Byl schválen pětiroční plán, jež kladl důraz na rozvoj průmyslu a hospodářství (Ngyuen 1978: 325).

Roku 1977 se pod dohledem komunistické strany sloučily v Ho Či Minově městě pod názvem Vlastenecká fronta tři organizace. Tvořil je Vlastenecká fronta Vietnamu, Národní vlastenecká fronta osvobození jižního Vietnamu a Sdružení národních, demokratických a mírových sil. Všechny tyto fronty sdružovaly různé politické skupiny. Jejich spojením do jednoho zastřešujícího celku došlo k vytvoření masové organizace, kde vedoucí úloha připadla Komunistické straně Vietnamu. Tato Vlastenecká fronta si kladla za úkol následovat program budování socialismu a svoji ideologii založila na marxismu-leninismu a vietnamských národních hodnotách (Ngyuen 1978: 326). I když tedy v rámci stranického spektra existovalo ve Vietnamu více stran, všechny byly plně podřízeny Komunistické straně Vietnamu.

Z hierarchického hlediska byl nejvýše postaven Ústřední výbor se 116 členy, který se ale nescházel příliš často. Kontrolu rozhodnutí strany vykonávalo tzv. Politburo, které bylo voleno Ústředním výborem. Celkově čítalo 13 členů. Tyto dva stěžejní orgány měly pod sebou ještě například Ústřední kontrolní komisi, Ústřední stranicko-vojenskou komisi (sloužící ke kontrole loajality armády) a sekretariát (Nguyen 1985: 57-58).

5.3 Monopol na kontrolu armády

Vietnamská národní armáda byla zcela pod stranickou monopolní kontrolou. Od roku 1978 vlivem invaze do Kambodže, války v Laosu či zhoršujícími vztahy s Čínou pro spolupráci se SSSR, byla Vietnamská socialistická republika nucena investovat většinu finančních prostředků do

armády. Na konci 70. let tak byla branná povinnost rozšířena na patnáctileté a šestnáctileté období a povinná služba byla posunuta ze tří na pět let. Do 80. let se tak stala vietnamská armáda čtvrtou nejpočetnější armádou na světě s počtem 1 200 000 mužů. Nemalou část tohoto čísla tvořila i „veřejná bezpečnost“. Vlivem řady konfliktů tak v 70. letech byla mířena až třetina státního rozpočtu do armády, nikoliv do tolik potřebné výroby (Hlavatá et. al. 2008: 247-248).

5.4 Kontrola prostředků masové komunikace

Stát disponoval absolutním monopolem na kontrolu médií. Byla zakázána veškeré díla, která měla antistranickou náplň. Kategorii nevhodných knih dělili vietnamští komunisté na 1) literaturu, která přímo vybízela ke změně režimu, revoluční texty či texty opěvující USA 2) knihy, které obsahovaly provokativní texty spojené se svobodou nebo texty s rasovou diskriminací 3) nerealistické myšlenky, které byly dle nového režimu vlastní imperialismu. Všechny takové knihy či časopisy byly páleny a označeny za „jedy“. Jednotky komunistického režimu obcházely domovy a pálily vše, co bylo v rozporu s ideologií. Nebyly to jen knihy, ale i nahrávky, filmy, dokonce i obrazy. Z médií byl pak vydáván stranický časopis hlásající velkolepost režimu a jediným legálním rádiem se stalo Rádio Hanoj (Nguyen 1985: 146-147).

5.5 Systém fyzické a psychické kontroly společnosti

Politická i společenská situace byla po roce 1976 velmi nestabilní. Nedochovalo k násilí páchaným na obyvatelstvu, jako to bylo v sousední Kambodži, každopádně více jak milion Vietnamců bylo posláno do reedukačních táborů či odsouzeno k výkonu nucených prací. Komunistická strana zejména cílila na intelektuály, úředníky a především na přední tváře

bývalého režimu. Reedukační tábory, kde mimo jiné byly na pořádku dne i fyzické tresty, měly za následek masivní emigraci obyvatel. Do roku 1980 opustilo Vietnam až 1,5 milionu původních obyvatel, jejímž cílem byly země jako Filipíny, Čína nebo Malajsie (Hlavatá et. al. 2008: 238).

Systém převýchovných táborů byl dělen do pěti úrovní v závislosti na druhu tábora. Prvním byly klasické reedukační tábory skládající se ze dvou úrovní. První byla pro ty, kteří přišli dobrovolně za účelem vzdělání, maximálně po dobu jednoho měsíce. Druhá úroveň se vztahovala k lidem, které bylo potřeba „převychovat“. Ti zůstávali v táborech, dokud strana nerozhodla, že k převýchově skutečně došlo, což mohlo trvat řádově několik týdnů až let. Dalším typem a zároveň třetí úrovní reedukace byly tábory kolektivně-proreformní určené pro funkcionáře k vymýšlení prostranických reform. Čtvrtý typ sloužil k reformám v produkci. Úroveň čtvrtá se tedy skládala z těch, co byli v táborech po dobu tří let a těch co v nich strávili pět let a více (Nguyen 1985: 204).

5.6 Kontrola ekonomiky a centrální řízení

Po sjednocení Vietnamu komunisté ujišťovali obyvatelstvo, že v žádném případě nedojde ke kolektivizaci zemědělství. I přes tyto sliby však roku 1978 zahájila Hanoj proces zestátnění hospodářství a ve velkém začala vznikat hospodářská družstva. Paradoxně touto akcí zlikvidovala veškerý lehký a střední průmysl. Ke zhoršení situace značně přispělo i umělé snižování počtu obyvatel ve městech. Na venkovech vznikaly „ekonomické zóny“. Cílem těchto zón bylo efektivní využití pozemků, které zůstaly ladem po konfliktu mezi USA a Vietnamem. Nutno podotknout, že ekonomika poznamenaná faktory jednak nutných výloh na konflikty a geografické polohy Vietnamu, kde jsou velmi časté záplavy nebo naopak období sucha způsobily koncem 70. let finanční závislost Vietnamu na zahraničí. Až po roce 1980 si komunistické vedení uvědomilo, že centrální řízení nebylo efektivní a přistoupilo tak k decentralizaci a svěřování

kompetencí jednotlivým regionálním organizacím (Hlavatá et. al. 2008: 238, 248).

6 Naplnění definice totalitarismu

V předchozích kapitolách jsem aplikovala body teorie totalitarismu na jednotlivé země. V případě genocidní politiky Kambodži došlo k absolutnímu naplnění všech bodů teorie. Oficiální ideologie opřena o maoistické a marxisticko-leninské prvky, která byla režimem doplněna o snahu vzniku etnicky a nábožensky čistého státu, naprosto splňuje naplnění prvního bodu. Zároveň v zemi působila jediná strana, která vlastnila monopol na kontrolu armády, ekonomiky, tisku a vlastně celé společnosti. Lidé byli jak psychicky, tak i fyzicky kontrolováni stranou. Velká část „nepřátel režimu“ se ocitla ve vězení, z kterých se po vietnamském osvobození dostalo jen pár jedinců. Ti co měli to „štěstí“ a nebyli neprávem odsouzeni ke smrti, byli násilím donuceni pracovat na polích pod přísným dohledem stranických příslušníků. Režim, který měl vést k prosperitě nově budovaného státu, zapříčinil ve výsledku po osvobození v roce 1979 obrovskou nezaměstnanost, emigraci přeživších obyvatel a obrovskou kolektivní nedůvěru v jakýkoliv nový režim.

V případě Laosu došlo také k naplnění všech bodů. Nutno však říci, že LRLS aplikovala marxisticko-leninské vzory podle sousedního vietnamského vzoru. Režim byl nesporně totalitní, ale lišil se jednoznačně v míře páchaného násilí. Místo věznic, které sloužili v Kambodži k systematickému vyhlazování „nečistých lidí“, byly v případě Laosu zřízeny převýchovné tábory. Do těchto táborů odcházeli lidé buďto dobrovolně, za účelem vzdělání nebo i nedobrovolně. Tito lidé pak čelili fyzickému násilí spojovaném s reedukací ve jménu socialismu. I zde jako v případě Kambodži byla armáda, tisk i ekonomika v režii LRLS.

V problematice, která je spojena s Vietnamem, lze spekulovat o druhém bodu koncepce totalitarismu. Ve stranickém systému existovalo více stran, které však byly podřízeny Komunistické straně Vietnamu. Opozice byla pronásledována a perzekuována stejně jako v Kambodži a Laosu. Opět se ale lišila míra páchaného násilí. Vietnam jako první přišel s myšlenkou tří revolucí, ale jak Laosu, tak ani Vietnamu se tento přechod k socialismu nedařilo efektivně realizovat. V prvním případě to bylo vinou převýchovných táborů, kam odešla většina elity národa a reformy se tak nedařily praktikovat a zároveň s tím i rozvíjet průmysl. Ve Vietnamské socialistické republice byly na vině časté konflikty, které finančně omezovaly rozvoj země.

Co z toho tedy vyplývá? Proč kambodžský totalitní režim nabyl takových rozměrů a v Laosu či Vietnamu přechod k totalitnímu státu nebyl tak drastický? Nesporně to bylo zapříčiněno kultem osobnosti Pol Pota. Již při studiích ve Francii a pozdějším členství ve Francouzské komunistické získal odlišný pohled na efektivní fungování státu. V jeho myšlenkách aplikovaných na přeměnu Kambodži (viz kapitola 3.1 Oficiální ideologie) můžeme pozorovat ovlivnění čínskou kulturní revolucí a Velkým skokem, který stejně jako v případě Kambodži skončil nevalně. Pokus o rychlou radikální přeměnu společnosti si vyžádal masivní počet obětí. Rozdílnost s Vietnamem a Laosem byla také v přístupu ke společenským vrstvám. Obě země se také snažily o vynechání prvku kapitalistického vývoje, nicméně poněkud „lidštější cestou“. V Kambodži byla pro Polpotuv režim „nevhodná“ společnost likvidována, v porovnávané druhé a třetí zemi se systém snažil o reedukaci. V režimu Rudých Khmerů je tedy patrná tendence předčít dosavadní předchůdce, kterými byl například Mao Ce-tung nebo Josef Stalin. Nebyla to jen osobnost Pol Pota, ale smýšlení Rudých Khmerů jako takových. Komunistické strany v Laosu a Vietnamu nedisponovaly tak radikálně zaměřenými stranickými příslušníky, jako to bylo v případě intelektuálů soustředících se kolem Pol Pota. Kambodža se tak v podstatě stala obětí sama sebe. Na jedné straně to byla tradiční elita, která nebyla schopna vládnout (roztříštěnost pravice), na druhé straně vláda skupinky intelektuálů, kteří své ideály vzorového národa dotáhli „bohužel“ to úplného konce. Na vině

však bylo i geografické umístění Kambodži a historické okolnosti jako byla sílící válka od roku 1964 v sousedním Vietnamu.

Závěr

Tato bakalářská práce si kladla za úkol podrobit rozboru nástup totalitních režimů. Poukázat na průběh, co k tomu přispělo a zda došlo k transformaci režimu nebo jsou tyto státy komunistické dodnes. V první části jsem uvedla problematiku uchopení konceptu totalitarismu s akcentem na použítou šestibodovou teorii Carla Joachima Friedricha a Zbigniewa Brzezinského. Dále uvádím historické předpoklady, které vedly k nástupu komunismu k moci. Analytická část byla zaměřena na pochopení působení komunistického režimu na Kambodžu, Laos a Vietnam. Po rozboru jednotlivých prvků totalitarismu jsem v poslední kapitole zanalyzovala, zda došlo k naplnění jednotlivých bodů konceptu totalitarismu. Také přicházím s možným vysvětlením kambodžského genocidního režimu oproti mírnějším projevům totalitního státu v Laosu a Vietnamu.

Jak můžeme vidět v předchozí kapitole. V případě Kambodži došlo nesporně k naplnění všech bodů definice totalitarismu a zároveň k realizaci nejhorších představ fungování totalitního státu. Za pouhých pět let působnosti Rudých Khmerů, byla vyhlazena až třetina obyvatel Kambodže. Vládu Pol Pota tak můžeme přirovnat k vládě Adolfa Hitlera nebo Josefa Stalina v poměru počtu mrtvých k celkové populaci země. Původní komunistická strana je sice stále u moci až do dnešních dnů, nicméně v průběhu let prošla značnou reformou a stala se z ní strana catch-all typu. Kambodžská genocida se nechvalně zapsala do novodobé historie a přeživší Kambodžané se ve svých svědectvích snaží pokryt alespoň část hrůz, s kterými byli dennodenně konfrontováni.

Prameny a literatura

Prameny

- 1 BBC News. 2014. „Cambodia’s brutal Khmer Rouge régime.“ *BBC News*, 4. 8. 2014. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-10684399> (1. 6. 2017)
- 2 BBC News. 2017. „Vietnam – Timeline.“ *BBC News*, 12. 6. 2017. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16568035> (16. 6. 2017)
- 3 BBC News. 2017. „Laos profile – Timeline.“ *BBC News*, 14. 6. 2017. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-15355605> (16. 6. 2017)
- 4 BBC News. 2017. „Cambodia profile – Timeline.“ *BBC News*, 28. 5. 2017. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13006828> (1. 6. 2017)
- 5 Cambodia Tribunal Monitor. „Khmer Rouge History.“ *Cambodia Tribunal Monitor*. Dostupné na: <http://www.cambodiatribunal.org/history/cambodian-history/khmer-rouge-history/> (1. 6. 2017)
- 6 Český rozhlas. „Třaskavé Nobelovy ceny za mír: Ocenění Henryho Kissingera, Jásira Arafata i Baracka Obamy.“ *Český rozhlas*, 7. 10. 2016. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/plus/dnesniplus/_zprava/traskave-nobelovy-ceny-za-mir-oceneni-henryho-kissingera-jasira-arafata-i-baracka-obamy--1657227 (20. 5. 2017)

- 7 The Guardian. 2015. „Vietnam 40 years on: how a communist victory gave way to capitalist corruption.“ The Guardian, 22. 4. 2015. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/news/2015/apr/22/vietnam-40-years-on-how-communist-victory-gave-way-to-capitalist-corruption> (26. 5. 2017)
- 8 The New York Times. 1998. „Death of Pol Pot: The diplomacy; Pol Pot's End Won't Stop U.S. Pursuit of His Circle.“ *The New York Times*. Dostupné na: <http://www.nytimes.com/1998/04/17/world/death-of-pol-pot-the-diplomacy-pol-pot-s-end-won-t-stop-us-pursuit-of-his-circle.html> (10. 6. 2017)

Literatura

- 1 Balík, Stanislav; Kubát, Michal. 2012. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Nakladatelství Dokořán.
- 2 Brzezinski, Zbigniew; Friedrich, Carl Joachim. 1965. *Totalitarian dictatorship and autocracy*. Harvard University Press.
- 3 Corfield, Justin. 2008. *The history of Vietnam*. Westport: Greenwood Press.
- 4 Courtois, Stéphane; Werth, Nicolas et. al. 1999. *Černá kniha komunismu. Zločiny, teror, represe II*. Praha: Paseka.
- 5 Evans, Grant. 2002. *A short history of Laos*. Australia: Allen & Unwin.

- 6 Hlavatá, Lucie ; Karlová Petra et. al. 2008. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- 7 Chandler, David; Mabbett, Ian. 2000. *Khmérové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- 8 Jackson, Karl. D. 1989. *Cambodia 1975-1978: Rendezvous with Death*. New Jersey: Princeton University Press.
- 9 Johnson, Paul. 2014. *Dějiny 20. století*. Praha: LEDA spol. s.r.o.
- 10 Haperen, Maria van. 2015. *Holocaust a jiné genocidy*. Ostrava: Pant.
- 11 Kuehnelt-Leddihn, Erik von. 2010. *Levicové smýšlení*. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s.
- 12 Müllerová, Petra. 2004. *Vietnam – stručná historie států*. Praha: Libri.
- 13 Nguyen, Khac Vien. 1978. *Dejiny Vietnamu*. Bratislava: Nakladateľstvo Pravda.
- 14 Nguyen, Van Canh. 1985. *Vietnam under Communism, 1975-1982*. California: Hoover Institution Press.
- 15 Nožina, Miroslav. 2007. *Dějiny Kambodže*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- 16 Nožina, Miroslav. 2010. *Dějiny Laosu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

- 17 Říchová, Blanka. 2014. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál.
- 18 Short, Philip. 2005. *Pol Pot. Dějiny zlého snu*. Praha: BB/art s.r.o.
- 19 Stuart-Fox, Martin. 2008. *Historical dictionary of Laos*. Plymouth: The Scarecrow Press.
- 20 Syruček, Milan. 2007. *V zajetí džungle*. Praha: Epoque.
- 21 Tarantová, Lydie. 1984. *Apokalypsa a znovuzrození: (v zemi vzlétajícího draka a pod pahorkem paní Penh)*. Melantrich.
- 22 Totten, S. – Parson, W. S. 2004. *Century of Genocide*. New York: Routledge.
- 23 Zelenda, Jiří. 2009. *Kambodža – stručná historie států*. Praha: Libri.